

Podněty pro výuku s pracovními materiály pro druhý stupeň základních škol

1. TEMATICKÝ OKRUH: Od železné opony k Zelenému pásu

- ① Železná opona: ideologické rozdělení a vojensky zabezpečená hranice
- ② Doba převratů: Překonávání hranic
- ③ Zelený pás napříč Evropou: realita, naděje a nároky

2. TEMATICKÝ OKRUH: Vyjednání zájmů a perspektiv na Zeleném pásu

- ④ Mezi zánikem a ochranou – co bude se zelenou přírodou na bývalé vnitroněmecké hranici?
- ⑤ Odkrývání historie – Jak se daří společně vzpomínat na německo-rakousko-české hranici?
- ⑥ Divoká a bez hranic – angažovanost ve dvou národních parcích?
- ⑦ Propojení přírody, kultury a ekonomiky – jaký přínos může mít evropská cyklotrasa „Iron Curtain Trail“?

3. TEMATICKÝ OKRUH: Zelený pás v mírovém projektu Evropa

- ⑧ Zelený pás: Změny se nedějí samy od sebe, je třeba je iniciovat!

IRON CURTAIN CROSSINGS – SBLIŽOVÁNÍ NA HRANICI UPROSTŘED EVROPY

Pomocí materiálů o proměně železné opony v Zelený pás můžete svým žákům přiblížit konec studené války, prohlubování a rozšiřování Evropské unie a společné přetváření bývalé vojensky zabezpečené hranice. Na konkrétních příkladech žáci objevují mírový politický potenciál občanské angažovanosti pro sblížování v Evropě a prohlubují své porozumění možnostem spoluutváření Evropy.

Děti a mládež často vědí jen málo o bývalé hranici, která protínala Evropu. Jejich život je formován mobilitou a dalšími výhodami rozšířené a prohloubené Evropské unie. Bez povědomí o těchto přednostech je obtížné rozvíjet přesvědčení, které by je vedlo k tomu, aby se za ně postavili a případně je bránili proti antidemokratickým a protievropským argumentům.

Příklady ze Zeleného pásu ukazují, jak se angažovanost lidí v pohraničí konstruktivně podílí na ekologicky, ekonomicky, sociálně a kulturně udržitelném rozvoji. Zřejmým se stává význam individuálního a místního jednání pro utváření demokracie a míru v Evropě, o kterém lze v rámci výuky vést novou diskusi. Případové studie tak mohou mladým lidem poskytnout orientaci pro jejich vlastní jednání v jejich vlastním životě.

Železná opona po celá desetiletí symbolizovala rozdělení Evropy a jako vojensky zabezpečená hranice bránila výměně mezi sousedními státy i útěku na Západ: nespočet takzvaných „narušitelů hranice“ (mužů i žen, stejně jako pohraničnicků) na ní přišlo o život. Po otevření hranic se v 90. letech 20. století začaly občanské organizace a poté i státní aktéři s ekologickými, historickými nebo kulturními cíli zasazovat o vědomé utváření pohraničí. Angažují se za zachování, rozšíření a propojení stávajících biotopů podél Zeleného pásu, za místa připomínající minulost a za (eko)turistické využití spojnice napříč Evropou – v neposlední řadě také proto, aby upozornili na ekologické bohatství a kulturní rozmanitost zemí ležících podél Zeleného pásu. Vznikající nadnárodní spolupráce, kompromisy a formy mírového řešení konfliktů lidi sblížily. Na konkrétních příkladech se tato ekologicky cenná a historicky významná spojnice mezi severní, jižní, východní a západní Evropou stává pro mladé lidi hmatatelným vyjádřením společných evropských hodnot a cílů.

TÉMA VE VZDĚLÁVACÍCH PLÁNECH

Transformace železné opony na Zelený pás nabízí mnoho příležitostí k rozvoji historického vědomí, demokratického smýšlení a hodnotového žebříčku mladých lidí. Výuka na příkladech přispívá k tomu, aby „se mladí lidé byli schopni orientovat v moderní společnosti a dokázali kompetentně posuzovat politické, společenské a ekonomické otázky a problémy. Přitom by měli být povzbuzováni k tomu, aby se zasazovali o svobodu, demokracii, lidská práva, spravedlnost, ekonomickou bezpečnost a mír.“ (KMK, 2009/2018; v souladu s Chartou Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům z roku 2010). Jako součást historie studené války, přelomových let 1989/90 a prohlubování a rozšiřování Evropské unie lze toto téma dobře začlenit do výuky dějepisu, občanské výchovy, společenských věd a zeměpisu.

CÍLE

Porozumět historickým událostem, zasadit je do kontextu a odvodit z nich perspektivy a možnosti jednání mladých lidí v jejich vlastním životě:

- Zdůraznit význam demokratických možností utváření a demokratických vyjednávacích procesů v evropském hodnotovém rámci.
- Ukázat efektivitu občanské angažovanosti a vytvořit osobní perspektivy.

TÉMA PRO VAŠI VÝUKU

Rozdělení vzdělávací jednotky do tří tematických okruhů umožňuje zaměřit se na historické, demokratické a mírové aspekty, získat základní orientaci v tématu a prostřednictvím rešerší a diskusí posílit schopnost argumentace a úsudku. První dva okruhy se zabývají hranicemi z hlediska (1.) ideologického a fyzického oddělení, resp. jeho překonání, a (2.) možností jejich utváření v rámci demokratických vyjednávacích procesů.

Třetí tematická oblast spojuje výsledky v přípravě a společném vypracování odpovědi na otázku: Do jaké míry je Zelený pás mírovým vzorem nebo historickým štěstím?

Pro začlenění do výuky vám poskytneme výukové moduly, které povzbudí k hlubšímu zamyšlení nad uvedenými rozměry tématu. Každý výukový modul obsahuje:

- Poznámky k učebním cílům
- Metody pro uvedení tématu
- Podněty pro zařazení konkrétních otázek do širšího kontextu
- Další úkoly zaměřené na praktické činnosti
- Pracovní list pro výuku
- Vybrané zdroje

Materiály byly vyvinuty pro žáky 9. tříd základních škol a pro žáky 1. ročníku středních škol a lze je použít jak pro třídy s určitými znalostmi tématu, tak i pro třídy bez předchozích znalostí. Pomocí podnětů pro výuku a dalších úkolů můžete přizpůsobit úroveň výuky úrovni žáků. Materiál je vhodný pro mezipředmětovou výuku, projektové dny a přípravu exkurze k Zelenému pásu.

Online dostupné zdroje a nástroje jsou cíleně integrovány, aby oslovily mladé lidi v jejich každodenním životě. Mladí lidé tak objevují potenciál digitálního prostoru pro získávání spolehlivých informací.

JAK MATERIÁLY POUŽÍVAT

Materiály jsou zaměřeny na rozvoj schopností mladých lidí klást otázky, provádět rešerše, reflektovat a usuzovat na základě společného tématu a na podporu jejich orientování, formování názorů a zapojení do moderní společnosti. Výukové moduly proto nabízejí řadu navazujících bodů, které umožňují žákům postupně samostatně získávat relevantní znalosti, vyzkoušet si své kompetence a procvičovat argumentační dovednosti v rámci společných diskusí a modelových vyjednávacích procesů.

STRUKTURA VÝUKOVÝCH MODULŮ

Výukové moduly mají jasnou strukturu.

- **Úvod do tématu** pomáhá oživit předchozí znalosti, rozpoznat povrchní znalosti a vyplnit případné mezery. Na začátku je vhodné provést analýzu znalostí. K tomu můžete využít úvodní texty pracovních listů nebo doporučené materiály. Podle úrovně znalostí lze obtížnost zvýšit. Sesbírejte všechny nejasnosti a otázky. Zadejte rešerše na krátké prezentace (2–3 minuty) a výsledky využijte k přechodu k ústředním otázkám daného výukového modulu..
- **Pracovní listy a podněty pro výuku** nabízejí inspiraci k prohloubení daného tématu a objevování širších souvislostí. Úvodní texty jsou zaměřeny na kritické zkoumání pojmů a výroků a jejich konkretizaci. Využijte pracovní úkoly k propojení digitálně dostupných zdrojů s interaktivními pracovními formáty. Výsledky by měly být zaznamenány na pracovní list po společné diskusi. V případě potřeby prohlubte obsah dalšími výukovými podněty.
- **Další podněty** slouží k tomu, aby se pozornost zaměřila na související, relevantní aspekty tématu. Míra obtížnosti je většinou vyšší. Práce s nimi je převážně spojena s praktickými úkoly a hodí se pro případy, kdy je k dispozici více času, například v rámci mezipředmětové výuky nebo projektových dnů.

DOPLNĚNÍ MATERIÁLU

Tyto podněty jsou zaměřeny na posílení aktivního, propojeného a multisenzorického osvojování znalostí, kompetencí a zkušeností. Jsou úzce propojeny s podněty pro výuku.

Vytvoření nástěnných novin usnadňuje osvojení základní orientace. Využijte úvod do tématu pro práci s mapou Evropy ve třídě a časovou osou, kterou žáci průběžně doplňují. Shromážděte výsledky rešerší ve formě článků (maximálně 1/2 strany, případně s obrázky) a diskutujte o jejich uspořádání: Jsou zřejmé nějaké mezery ve znalostech? Každý výzkumný úkol by měl být prezentován a nástěnné noviny by měly být použity také k zodpovězení otázek na pracovních listech.

Tímto způsobem si žáci osvojují znalosti prostřednictvím rešerší, prezentací, poslechu, čtení a zpracování. Společně průběžně shromažďujte v novinách online poskytovatele serózních informací.

 Mapa: <https://op.europa.eu/de/home> > Publikace EU > Mapy > Evropská unie

Lze objednat zdarma a je k dispozici ve všech jazycích EU!

V diskusích a simulačních hrách lze vyzkoušet a zažít procesy vyjednávání. Nechte účastníky dělat rešerše, vypracovávat argumenty a ve skupinách je dále rozpracovávat. Nabídněte jim role (moderátor diskuse, žolík atd.) a formáty (podium, diskuse v akváriu atd.). Dbejte na to, aby všichni měli na konci hry možnost vyjádřit svůj skutečný názor. Společně prodiskutujte výsledky simulační hry: Co se účastníci dozvěděli, pochopili a naučili?

Pomocí digitálních nástrojů můžete sbírat spontánní zpětnou vazbu a podněcovat reflexi odpovídající věku účastníků. Využijte **Mentimeter** nebo **Canva** k získání názorů a jejich společnému vyhodnocení. Zaměřte se na postup, porozumění a úspěšnost učení v rámci diskuse nebo hry, ale vyhněte se hodnocení jednotlivých postojů. Nechte účastníky pracovat na otázkách v týmech a sbírejte zpětnou vazbu.

OD ŽELEZNÉ OPONY K ZELENÉMU PÁSU

Část 1 poskytuje žákům historické, geografické, ekologické a politické znalosti k orientaci v tématu, na jejichž základě lze pochopit vývoj od železné opony k Zelenému pásu. Naučí se kompetentně zacházet s klíčovými pojmy a rozpoznat jejich úmyslné využití současníky. Nakonec odhalí radikální změnu významu hranice z železné opony na Zelený pás Evropy a budou schopni pochopit proces, kterým se vize chráněného zeleného pásu díky neutuchajícímu úsilí a spolupráci občanské společnosti a státních aktérů na regionální, národní a evropské úrovni postupně stává realitou.

1 Výukový modul

Železná opona: ideologické rozdělení a vojensky zabezpečená hranice

Výukový modul 1 přibližuje geografický a ideologický význam železné opony, její vznik a vývoj. Žáci se naučí orientovat na hranici napříč Evropou a rozpoznat souvislosti mezi politickými událostmi a vývojem opevnění hranic.

Úvod: Ideologické rozdělení

Téma můžete uvést pomocí zjištění úrovně znalostí. Co žáky napadá k tématu železné opony? Výsledky shromážděte do myšlenkové mapy jako zásobárny témat. Nechte žáky, aby pojmy vysvětlili sami. Shromážděte otevřené otázky. Využijte úvodní text z pracovního listu. Rozumí žáci dosud nejasným souvislostem? Zadejte jim krátké rešerše (2 minuty) a nechte je zapsat relevantní údaje do časové osy (viz nástěnné noviny).

Pracovní list a podněty pro výuku 1a

Začněte s úkolem 1: Čeho si žáci všimnou?

Pohled na aktuální mapu (nástěnné noviny, tabule nebo atlas) ukazuje, že se mapa změnila (např. sjednocení Německa, vznik České a Slovenské republiky, rozpad Jugoslávie).

Rok na mapě odkazuje na začlenění do NATO na jedné straně a do Varšavské smlouvy na straně druhé.

 Úkoly 2 a 3 úzce souvisejí, jde o rozpoznání metafor, která je použita politicky: Jak vnímají žáci železnou oponu: mírově, bezpečně, hrozivě? Churchill tuto metaforu použil v době, kdy nebylo jisté, do jaké míry se USA budou v Evropě dále angažovat.

Proč se Churchill obrací na americkou veřejnost? V závislosti na úrovni znalostí mohou žáci najít souvislost s politikou USA zvanou Containment.

V úkolu 4 je možné nechat žáky prozkoumat vývoj v Rakousku, Jugoslávii a Albánii (1955-68 součástí Varšavské smlouvy) a nechat je o tom krátce referovat (nástěnné noviny).

Přechod k pracovnímu listu 1b: Vojensky zabezpečená hranice

Hned po pracovním listu 1a můžete představit téma vojensky zabezpečené hranice. Nechte žáky v klidu přečíst text. Které pojmy jsou nejasné, lze je časově zařadit? Jsou nějaké otázky, které zůstaly nezodpovězené? Shromážděte je a později je dejte žákům jako domácí úkol (odpovědi mají být stručné a přesné!).

Pracovní list a podněty pro výuku 1b

 Úkol 1 propojuje pracovní listy. Vysvětlete, že v běžné řeči se signální slova a znaky často vynechávají, čímž se politické pojmy stávají hůře rozpoznatelnými a přecházejí – většinou bez zamyšlení – do našeho běžného jazyka.

Na úkol 2 budou skupiny potřebovat různě dlouhou dobu. V případě potřeby mohou žáci provést rešerši jako domácí úkol a diskutovat o ní ve skupině v následující hodině. Žáci by si měli osvojit základní rysy daného pohraničního systému. Na závěr si navzájem představí své výsledky.

ROZŠÍŘENÍ: Nechte žáky prezentovat formáty zdrojů. To může být zcela spontánní, například na tabuli: Kdo informuje? Jak jsou předávány znalosti? Co je informativní, zajímavé, časově náročné? Jaké jsou výhody a nevýhody? Co se nejvíce líbí? Shromážděte webové stránky (nástěnné noviny)

 Úkol 3 shrnuje hlavní myšlenku směru opevňování hranic: Důležité je zde upozornit jak na obavy z vlivu Západu (na občany a společnost), tak na emigraci na Západ.

1. TEMATICKÝ OKRUH ① VÝUKOVÝ MODUL

DALŠÍ PODNĚTY

Následující úkoly navazují na pracovní listy. Lze je doplnit podle zájmu a úrovně znalostí žáků.

Vývoj hraničního režimu

Zatímco se v pracovní list 2, otázka 2 věnuje především geografickým předpokladům rozdílů pohraničního systému, zde se budeme podrobněji zabývat vývojem v souvislosti s politickými událostmi na národní a mezinárodní úrovni. Nabízí se skupinová práce, například o tématech jako jsou důvody útěku před výstavbou Berlínské zdi, uvolnění hraničního režimu v průběhu Pražského jara a možnosti útěku po jeho neúspěchu nebo důvody otevření maďarských hranic, v neposlední řadě jako přechod k tématu výukového modulu „Doba převratů“.

Diskuse může skončit samostatnou odpovědí na otázku: Pokud považujeme pokusy o útěk za „hlasování nohama“, byly hranice pro zachování sovětské sféry vlivu nezbytné?

Nucené vysídlení

K vytvoření zakázaného hraničního pásma byli lidé z jejich domovů vysídleni. To lze ilustrovat na různých příkladech.

Příklad zdroje Československo: <https://npsumava.cz> > Navštivte Šumavu > Historické album Šumavy

Použít Google Překladač pro web: Příklad zdroje NDR:

<https://www.bundesarchiv.de> > Themen entdecken > online entdecken > Themenbeiträge > Aktion „Ungeziefer“

Zdroj současná svědecká zpráva NDR: <https://www.bund.net> > themen > grünes Band > Grünes Band erleben > 360 Grad Erlebnistouren > Durch das Werrabergland

V případě ČSSR je důležité poukázat na rozdíly mezi vyhnáním německé části obyvatelstva v důsledku druhé světové války na jedné straně a nuceným vysídlením z uzavřeného pohraničí na straně druhé, které se týkalo především českých obyvatel.

Diskutujte: Nasloucháme dnes lidem s jejich zkušenostmi?

Zaměřte se na význam kultury paměti a na hodnotu rozhovorů s pamětníky, jakož i na zvláštní charakter těchto rozhovorů, resp. na perspektivu tohoto zvláštního zdroje.

Plánujete rozhovor s pamětníkem?

<https://www.pametnaroda.cz/cs>

<https://www.memoryofnations.eu/en>

Útěk přes hranici

Reflexe útěků přes hranice v různých zemích za železnou oponou:

Dokumentace usmrčených na státní hranici:

<https://www.ustrcr.cz/uvod/dokumentace-usmrcenych-statni-hranice/>

<https://mapa.zelezna-opona.cz/>

Použít Google Překladač pro web:

<https://www.eiserner-vorhang.de/>

Mezinárodní projekt pracuje s výpověďmi svědků, především o obětech na vnitroněmecké hranici, a zabývá se také smrtí a sebevraždami příslušníků pohraniční stráže.

Zkoumání pohraničního režimu z pramenů státní bezpečnosti (Stasi) – seznámí žáky s útekem na příkladech z pramenů Stasi.

Použít Google Překladač pro web:

<https://www.bundesarchiv.de> > gescheiterte Flucht

Pro projektové dny se hodí tematická složka „... Likvidace průchodu pro osoby“. Spisy o neúspěšném útěku tunelem v Berlíně. Zabývá se plánovaným útekem občanů NDR z východního do západního Berlína v roce 1963, který byl zmařen objevením tajného tunelu. Použít Google Překladač pro web:

<https://www.bundesstiftung-aufarbeitung.de> > vermitteln > Bildung > Bildungskatalog > Tunnelflucht

Otázky k jednotlivým diskusním bodům, např. k rozkazu střílet na vnitroněmecké hranici: Použít Google Překladač pro web:

<https://www.bpb.de/themen/> > Suche: Grenzverletzer

Plánujete návštěvu nějakého památného místa?

Historické vzdělávací prostory na bývalé vnitroněmecké hranici nabízejí řadu vzdělávacích programů na téma hranice a útěk.

<https://lernort-finder.de>

2 Výukový modul

Doba převratů: Překonávání hranic

Výukový modul 2 otevírá pohled na transnárodní a mezinárodní rozměr přelomového období 1989/90. Žáci se seznámí s výzvami a dokážou pojmenovat podmínky k úspěšnému překonání železné opony a k převážně pokojným revolucím v zemích ležících východně od této hranice.

Úvod

Začněte přehledem politických událostí a vývoje, které vedly k otevření hranic v roce 1989. Shromážděte dostupné informace o událostech ve vaší zemi, o důvodech otevření (ekonomika, požadavky na větší demokracii), předchozích zkušenostech (vojenské potlačení protestů nebo reformních pokusů) a situaci v 80. letech („Solidarność“ v Polsku nebo reformní program KSSS s „perestrojkou“ a „glasností“). Co již žáci znají, jaké otázky zůstávají otevřené?

Využijte video z YouTube (zapnout titulky – automatický překlad do češtiny) „Der Untergang der DDR“ von Mirco Drottschmann (MrWissen2GO) v jednotlivých částech a zadejte následující otázky, na které pak společně odpovězte:

- Jaké byly příčiny krize v NDR a dalších státech sovětské sféry vlivu?
- Proč v několika z těchto zemí panovala atmosféra naděje? (video do 4:15)
- Jaké požadavky kladli demonstranti v NDR? (video do 7:15)
- Jaké byly známky represe a násilí, jaké známky mírového vývoje? (video do minuty 7:15) Vysvětlete, jaká konkrétní hrozba vycházela ze strany Stasi (výslechy, zastrasování a odnětí práv, např. ztráta studia nebo zaměstnání) nebo ze strany armády (srovnání s dřívějšími protesty).

Reflexe a diskuse: Co by v této situaci udělali žáci? (Dotaz pomocí Mentimeteru) Jaké důvody (přesvědčení, rozsah protestů, reformy v sousedních státech) by pro ně byly relevantní, aby i přesto pokračovali v protestech?

Promítněte výukové video až do konce: Jaký význam měla otázka otevření hranic pro pokojné revoluce? (například prosazení občanských svobod s předchozími pokusy o útěk přes třetí země; otázka povolení k vycestování jako spouštěč otevření hranic).

Pracovní list a podněty pro výuku

Začněte úvodním textem pracovního listu – vysvětlete pojmy a data (nástěnné noviny). Zaměřte se konkrétně na otevření hranic v Maďarsku, „panevropský piknik“ na rakousko-maďarské hranici a útěky na velvyslanectví Spolkové republiky Německo v

Praze. Příprava referátů ve skupinách (po 3–4 žácích) je vhodná pro pozdější kompetentní zodpovězení úkolu 3. Nejprve nechte žáky zpracovat úkol 1. Citát ukazuje bezmocnost vlády NDR tváří v tvář velikosti uprchlické vlny přes třetí země. Vystupuje jako pozorovatel s informacemi z třetích zdrojů, nikoli jako aktér.

 Úkol 2 se zaměřuje na roli třetích zemí, které samy proti útěku aktivně nezasahovaly a na jejichž území NDR nemohla prosadit svou pozici bez tlaku nebo jasného postoje Sovětského svazu. Maďarsko i Spolková republika Německo se prostřednictvím svých oficiálních zástupců obracely na Sovětský svaz, aby vyjasnily své požadavky (odstranění hraničních zařízení resp. umožnění odchodu uprchlíků).

Pro zpracování úkolu 3 je vhodné, aby ve dříve vytvořených skupinách žáci vypracovali odpovědi týkající se příslušné události. Než se výsledky úkolu představí z příslušné perspektivy, představí vždy jedna skupina události a poté z nich odvozené výsledky úkolu 3. Ve společné diskusi lze výsledky shrnout a společně formulovat.

DALŠÍ PODNĚTY

Rozšiřte obzor mladých lidí podle úrovně jejich znalostí:

- Lze rozpoznat dynamiku změn? Využijte k tomu [italic] Kroniku 1989/90 Federální nadace pro zpracování dějin diktatury SED. Použít Google Překladač pro web: <https://www.bundesstiftung-aufarbeitung.de> > Suche: Chronik 1989/90
- Kde byl počátek této dynamiky? Mezi aspekty patřily Gorbačovovy reformy, chátrající ekonomika, zbrojní závod s USA, plánované hospodářství nebo požadavky na demokracii?
- Jaký podíl na této dynamice mělo otevření železné opony v Maďarsku a/nebo Berlíně?

Téma média

Zvyšte povědomí o tématu médií: Jaké obrazy znají žáci z těchto událostí?

Diskutujte o cíleném a vědomém využívání médií a zeptejte se na záměr: inscenované otevření hranic mezi Maďarskem a Rakouskem nebo tisková konference s Günterem Schabowskím a role západních médií. Shromážděte také další příklady.

3 Výukový modul

Zelený pás napříč Evropou

Výukový modul 3 se zaměřuje na ekologickou realitu i na naděje a očekávání zúčastněných aktérů, kteří chtějí zachovat „Zelený pás“ jako chráněné území. Žáci si uvědomí radikální změnu významu smrtícího pásu a jeho nové definování jako zóny spolupráce mezi Východem a Západem. Budou schopni přiřadit aktéry k občanské společnosti a státní správě, pochopit proces institucionalizace jako podmínky úspěchu a vysvětlit vývoj sebeuvědomění jako nadnárodního a multiperspektivního zastoupení zájmů v Evropě.

Úvod

Vydejte se s žáky na imaginární cestu na hranici z roku 1989/90. Zaměřte se na úseky hranice, které žáci již znají. Změňte obvyklou situaci: žáci se postaví do řady podél židlí nebo venku (u živého plotu, plotu, zavrou oči).

- Co „vidí“ žáci, když se dívají na východ/západ? (Uspořádání hranice s pásem zeleně, případně les, za ním obce, města a pole) Na západě les, pole resp. obce.
- Co schází? Chybí veškerá infrastruktura, žádné silnice, žádný průmysl.
- Co se má stát s hraničními zařízeními? Co má zůstat a proč? Zdůrazněte, že nikdo po nich už nebude moci vidět zařízení tak, jak je vidí oni – v myšlenkách je to obtížné, jde to jen s předchozími vědomostmi!
- Co se má stát se zeleným pásem? Kde má být zachován a proč?

Shromážděte argumenty týkající se různých úseků hranice: Československo/Česká republika a Spolková republika Německo: Na obou stranách se nachází chráněná a téměř nedotčená příroda, spolupráce na její zachování je nasnadě. Německo-německá hranice: Rozdílné vnímání a zájmy obyvatel na východě a západě, zemědělců a potenciálních investorů vs. milovníků přírody, ekologických sdružení, ale také krajských a celostátních úřadů.

Pracovní list a podněty pro výuku

Úvodní text lze rovněž použít jako vstup do tématu. Využijte časovou osu a mapu.

➡ Pracovní list 3 je věnován práci se zdroji. Úkoly jsou vhodné pro individuální nebo skupinovou práci. Do analýzy zdrojů se pusťte pomocí ➡ úkolu 1. Co mohou žáci říci o spolehlivosti, výpovědní hodnotě a zařazení do historického kontextu? Odkazy na zdrojovém listu vám v případě potřeby pomohou.

➡ Úkol 2 se zabývá ochranou druhů, mírem a spoluprací, jakož i ekologickým protikladem „sedé infrastruktury“ (v zájmu EU).

➡ Úkol 3 klade důraz na podmínky úspěchu, jako je podpora občanské společnosti, prominentních osobností, zástupců zúčastněných států a Evropské unie; silné environmentální organizace a rostoucí – i politický – význam ochrany životního prostředí od 80. let 20. století a konečně prvořadý cíl překonat rozdělení Evropy intenzivní spoluprací.

DALŠÍ PODNĚTY

Vytvoření vize pro Asociaci Zeleného pásu Evropy (sebehodnocení s popisem vlastní identity a základních principů): Rozdělte třídu do skupin po 3–4 žácích. Jak chtějí pracovat a čeho chtějí dosáhnout (poslání a vize)? Jaké jsou jejich společné hodnoty? Povzbudte žáky, aby kromě známých informací přispěli i svými vlastními nápady. Dejte jim maximálně dvě hodiny času. Následně jsou představeny výsledky. Kde jsou rozdíly a kde silné stránky? Dokážou se shodnout na společné vizi?

Porovnejte to s posláním asociace na jejích webových stránkách a zeptejte se na rozdíly a silné stránky.

➡ www.europeangreenbelt.org > initiative > Association > Mission v textu

Rozšíření v rámci mezipředmětové výuky:

Porovnání s Declaration of Intent (2013) *European Green Belt Initiative* ➡ www.europeangreenbelt.org > Initiative > Declaration of Intent

Srovnání s reakcí asociace na útok Ruska na Ukrajinu v roce 2022: ➡ www.bund.net > themen > Grünes Band > Grünes Band Europa > declaration

Prohloubení tématu „Od pohraničního pásma ke kulturnímu dědictví“ v novinách Německé kulturní rady *Politik & Kultur* (6/2020) ➡ www.kulturrat.de > Publikationen > Zeitung Politik & Kultur > Ausgabe 6/2020

VYJEDNÁVÁNÍ ZÁJMŮ A PERSPEKTIV NA ZELENÉM PÁSU

Část 2 se věnuje možnostem utváření (bývalé) hranice v rámci demokratických vyjednávacích procesů. Důraz je kladen na individuální příspěvky i na zájmy občanské společnosti nebo státu v oblasti ochrany přírody, ale také na práci s pamětí nebo ekoturistiku na Zeleném pásu. Zřetelně se při tom projevuje potenciál spolupráce, ale také nutnost kompromisů a konflikty. Žáci se tak na konkrétních příkladech seznamují se společenskými procesy v pohraniční oblasti v rámci EU jako se společenstvím hodnot.

Výukové moduly 4–7 navazují na výukové moduly 1–3. Ve zvláštních případech (např. regionální blízkost, plánované exkurze apod.) je lze použít i samostatně. Výukové modely se zabývají konkrétními příklady. Doporučuje se pokračovat v nástěnných novinách z výukových modulů 1–3.

4 Výukový modul

Mezi zánikem a ochranou – komu patří zeleň na bývalé vnitroněmecké hranici?

Výukový modul 4 se zabývá zvláštním případem vnitroněmecké hranice. Tento příklad umožňuje blíže se seznámit s občanskou angažovaností za zachování Zeleného pásu v rámci demokratického vyjednávacího procesu. Žáci rozeznají zvláštní nároky různých skupin obyvatel na Zelený pás jako chráněné území pro přírodu, jako pietní a pamětní místo pro lidi, kteří zažili diktaturu a represí, a jako výletní místo. Mohou vypracovat kompromisy a posoudit jejich přednosti a výzvy.

Úvod

Navažte na imaginární cestu z výukového modulu 3 a stručně s žáky zrekapitulujte, o čem jste společně diskutovali: Jsou si vědomi toho, že většina obyvatelstva si přála odstranění hranice a že zemědělci a investoři měli vlastní zájmy v „zemi nikoho“? Bylo možné najít spojence pro zachování Zeleného pásu? Příkladem mohou být lidé s vlastní zkušeností s diktaturou a represemi i ti bez ní, kteří vzpomínají na oběti na hranicích, připomínají nespravedlnost a chtějí o ní formovat povědomí. Stejně tak lidé se zájmem o historii, kteří spojují zážitky z přírody s historií a chtějí oslovit ty, kteří raději chodí do přírody než k památníkům. Koneckonců, po otevření hranic se i aktéři občanské společnosti začali aktivně zabývat i těmito tématy.

Pracovní list a podněty pro výuku

Úvodní text lze rovněž použít jako vstup do tématu. Vyjasněte si otevřené otázky a využijte časovou osu a mapu.

☞ Úkol 1 lze zodpovědět přímo z úvodního textu.

☞ Úkol 2 odkazuje především na problémy právní úpravy a nutnost výkupu pozemků v Zeleném pásu.

☞ Úkol 3 se týká ochrany přírody, paměti, vzdělávání a rekreace, a tedy spolupráce mezi ochranou přírody a pamětními a vzdělávacími místy na bývalé hranici (hraniční muzea) a ekologicky udržitelnými formami trávení volného času, jako je pěší turistika nebo cykloturistika. Prodiskutujte to s žáky před dalším pracovním krokem. Následující online rešerše nabízí řadu projektů spolupráce s aktéry z uvedených oblastí.

Prezentaci připravte ve formě krátké prezentace. Kdo dokáže svým projektem nejvíce přesvědčit žáky o volnočasové a vzdělávací hodnotě akce a předvést úspěšné propojení paměti, ochrany přírody a zážitků v přírodě? Hlasujte společně, například pomocí lepicích bodů, které se připevní na profilové kartičky, nebo digitálně pomocí Miró, Padletu nebo Mentimetru.

ROZŠÍŘENÍ: Příklad spolupráce na vzdělávacích materiálech:

Nechte analyzovat vzdělávací materiály, které společně vytvořili: Jaké formáty, zdroje a stylistické prostředky použili?

Položte doplňující otázky: Proč je digitální prostor jako prostředek komunikace – pro ochránce přírody a vzdělávací místa – obzvláště atraktivní? Je udržitelný, všestranně použitelný, chrání přírodu a oslovuje další cílové skupiny.

Anglická verze: ☞ <https://www.360-grad.bund.net/gruenes-band/rhoen/>

DALŠÍ PODNĚTY

Reflexe zdrojů a aktérů: Ochranné organizace, jako je Spolek na ochranu přírody (Bund für Naturschutz e.V.), jsou klíčovými aktéry Zeleného pásu. Jak pracují? Mezi hlavní oblasti, které žáci již znají, patří ochrana přírody, vzdělávání a osvěta, jakož i zastupování zájmů (lobbování).

Aktivizace: Jaké organizace a iniciativy existují v okolí? Jak a do čeho by se mohli mladí lidé v místě zapojit? Žáci mohou kontaktovat spolky a informovat se – podělit se o informace ve třídě nebo naplánovat informační akci/výstavu ve škole.

Aktivizace pro Zelený pás: V návaznosti na ☞ úkol 2 mohou mladí lidé vymyslet vlastní akce na podporu výkupu pozemků v Zeleném pásu: bleší trh, opravárenská kavárna, prodej koláčů, sbírka při nějaké informační nebo kulturní akci. Kreativitu se meze nekladou!

Aktivizace pro Zelený pás: V návaznosti na ☞ úkol 3 mohou žáci výsledky zpracovat v digitální podobě jako tipy na výlety pro rodiny a mládež a poté je sdílet prostřednictvím školního časopisu. Nabízí se nějaký projekt pro školní výlet?

Příprava návštěvy vzdělávacího místa: Plánujete návštěvu historického vzdělávacího místa? Najděte si to správné místo na Zeleném pásu a využijte materiály pro přípravu a následné zpracování. ☞ <https://www.lernort-finder.de> > [Materialien zur Vor- und Nachbereitung.](#)

5 Výukový modul

Odkrývání historie – Jak se daří společně vzpomínat na německo-rakousko-české hranici?

Lekce 5 se věnuje výzvám, jak zacházet s bolestivým dědictvím nacistické okupace, války a nuceného vysídlení. Žáci si uvědomí, jaký dopad mělo rozdělení železnou oponou na výměnu zkušeností s utrpením a společnou práci s pamětí. Umí ukázat současné způsoby vzpomínání v pohraniční oblasti a rozvíjet vlastní perspektivy.

Úvod

Zrekapitulujte základní rozdíly mezi jednotlivými úseky hranic:

- Vnitroněmecká hranice, která vznikla v důsledku druhé světové války a studené války, se liší od hranic mezi Německem, Rakouskem a Československem, resp. Českou republikou a Slovenskou republikou, které jsou dnes suverénními, mezinárodně uznávanými státy.
- Hraniční zařízení mezi oběma německými státy tvoří většinou úzký pás, zatímco na české straně existoval nepřístupný terén na širším území u hranice..

Společně vymyslete otázky týkající se lidí, kteří dříve žili v pohraniční oblasti. K tomu ukažte fotografii „Procesí k kapli Hauswald (n.d.)“ pořízenou v obci Kepelské Zhůří/Haidl na Ahornbergu:

<https://npsumava.cz/de> > Návštěvnícká centra > Hledání: Historisches Albung des Böhmerwalds

Zadání může být například: „Popiš obsah fotografie“ nebo hravěji: „Najdeš starou pohlednici. Vymysli text, s kterým bys ji poslal.“

Nechte přečíst několik fiktivních textů z pohlednic.

Poté ukažte aktuální barevnou fotografii a dejte žákům prostor, aby okomentovali rozdíl. Upozorněte na množství míst, která byla zpracována v projektu „Historické album Šumavy“ (Historisches Albung des Böhmerwalds) Národním parkem Šumava.

Jaké otázky se nabízejí? Například: Kdo byli tito lidé? Co se s nimi stalo? Jak se dnes na tuto historii vzpomíná?

Na základě textu o „Kepelské Zhůří/Haidl am Ahornberg“, který je k dispozici online, získají žáci první informace o historii místa do roku 1952.

Pracovní list a podněty pro výuku

Text pracovního listu tento příklad kontextualizuje a uvádí do období po roce 1989/90. V případě potřeby ho propojte s příkladem ze života, abyste ilustrovali, co to znamená, když se o nějakém problému delší dobu nemluví. Může se jednat o intenzivnější spor s přáteli. Co se stane, když není možná výměna názorů? Můžete zmínit aspekty jako zatvrzelost a zármutek, vnější vlivy, přetrvávající špatný pocit, nebo také reflexi a uvědomělejší zařazení do kontextu, stejně jako touhu po usmíření. Pro prohloubení mohou žáci ve skupinách vytvořit jednotlivé scény z vlastní zkušenosti a scénicky je prezentovat.

Nechte žáky zpracovat úkol 1, poté ho ve dvojicích představit a doplnit výsledky.

U úkolu 2 je vhodné rozdělit zpracování příkladů mezi žáky a prezentovat je ve třídě, aby bylo možné provést společné srovnání.

ROZŠÍŘENÍ Úkol 3: Pracujte s žáky na realizaci jejich nápadů! Ve skupinách po 3–4 mohou žáci diskutovat o svých nápadech. Cílem je vzájemně se doplňovat a v ideálním případě dospět ke společnému, optimalizovanému návrhu. Skupina nebo i celá třída může nakonec vytvořit konkrétní program. Existuje partner v Německu, Rakousku nebo na Slovensku? Je možné podat vlastní žádost u TANDEMu (např. také v rámci zájmového kroužku). Motivujte své žáky!

Národní park Šumava je velmi aktivní v oblasti environmentálního vzdělávání. Chcete se se svou třídou zúčastnit nabídky národního parku? Pak se obraťte na

<https://www.npsumava.cz/navstivte-sumavu/ekologicka-vychova>

Další podněty najdete na následující straně.

2. TEMATICKÝ OKRUH ⑤ VÝUKOVÝ MODUL

Odkrývání historie – Jak se daří společně vzpomínat na německo-rakousko-české hranici?

DALŠÍ PODNĚTY

Zkušenosti s migrací: Použijte koncept „push-pull“ k vysvětlení migračních toků na základě ekonomických, politických, sociálních a environmentálních důvodů, přičemž faktory tlaku (push) stojí v protikladu ke specifickým motivačním faktorům. Je zřejmé, že nucené vysídlení představuje vynucenou formu migrace. Ve třídě mohou existovat velmi odlišné formy migrace. Nerozlišujte mezi nimi. Jde o to si uvědomit, že migrace formuje náš životní prostor:

Zeptejte se ve třídě na zkušenosti s migrací (osobní, rodičů a prarodičů). Je zřejmé, že nejpozději ve třetí generaci může mnoho žáků poukázat na migraci v rodině. Tu lze zaznamenat na mapě Evropy (případně šipkami směřujícími mimo Evropu).

Zkušenosti: Žáci se mohou zeptat svých prarodičů nebo rodičů na jejich zkušenosti s migrací (včetně vnitřní migrace v rámci vlastní země). Ti, kteří nemají vlastní zkušenosti s migrací v rodině, mohou vyprávět o tom, jak vnímají migraci ve svém okolí – první setkání, osobní výměna, překážky a společné zážitky. Vypovídat mohou pouze ti, kteří chtějí!

6 Výukový modul

Divoká a bez hranic – angažovanost ve dvou národních parcích?

Výukový modul 6 je věnována výzvám, kterým čelil Národní park Šumava během období transformace, a zdůrazňuje potřebu společného porozumění toho, co znamená ochrana přírody pro úzkou spolupráci s Národním parkem Bavorský les (Bayerischer Wald). Na tomto základě mohou žáci pochopit význam vize „divoká a bez hranic“ pro realizaci společných cílů a demonstrovat ji na konkrétních projektech ochrany přírody a rekultivace.

Úvod

Po výukovém modulu 5 se můžete zeptat, která hospodářská odvětví byla kdysi v pohraniční oblasti důležitá. Žáci by například mohli jmenovat lesní hospodářství, sklářství nebo řezbářství – cokoli, co souvisí se dřevem. Už ale ví, že na dřívě velmi otevřeně, později hermeticky uzavřené hranici nyní existuje národní park.

Ukažte obálku brožury „Divoká a bez hranic“ (Grenzenlos wild). Otázka: Jak lze toto sladit s dědictvím regionu? Nechte žáky, ať zkusí vymyslet nějaká řešení, a poté k otázce přistupte skrze pracovní list.

Na základě úvodního textu by žáci nyní měli být schopni pojmenovat úkoly národních parků, zhruba načrtnout procesy ochrany přírody a společnou historii národních parků Šumava a Bavorský les. Pracujte s mapou a časovou osou a doplňte nástěnné noviny.

Pracovní list a návrhy pro výuku

Nyní lze zodpovědět úkol 1: Žáci v heslu „divoká a bez hranic“ rozpoznají společnou vizi, která zahrnuje cíle nedotčené přírody a překonávání státních hranic jako fyzických bariér.

Chápání chráněného území jako společného celku zahrnuje kooperativní vývoj strategií, konceptů a jejich uplatnění.

 Úkol 2 doplňuje tuto vizi o podpůrná prohlášení příslušných ředitelů parků v úvodním textu.

 Úkol 3 je věnován sdílené praxi, jak je implementována v projektech EU. Žáci by měli mít přibližně 30 minut na to, aby si na dostupných webových stránkách vyhledali informace o projektu „LIFE for MIREs“. Shromážděte výsledky. Poté můžete společně identifikovat mezery v rešerši. Co žáci o projektu ještě neví – např. jací jsou jeho partneři, financování, konkrétní opatření, aktéři a dopad? Rešerše se dá rozšířit přesnými otázkami. Vypracujte společnou odpověď.

ROZŠÍŘENÍ Zacházení se zdroji: Společně se zamyslete nad obsahem informací a spolehlivostí dostupných zdrojů o projektu. Mohou je žáci využít k formulování podložených a relevantních tvrzení – a proč? (Mezi relevantní faktory patří odbornost, sledovatelná argumentace, příklady, obrázky a mapy, odkazy na zdroje, odkazy na výsledky jiných lidí, zprávy doprovázející projekt a podrobnosti o výsledcích atd.)

ROZŠÍŘENÍ Evropský rozměr: Na základě intenzivní rešerše projektu „LIFE for MIREs“ mohou žáci znovu zhodnotit význam projektů EU. Ten nespočívá jen ve finanční podpoře, ale také v požadavku na úzkou spolupráci s konceptem a udržitelnými, účinnými výsledky, jakož i v jejich zprostředkování cílovým skupinám, např. i dětem a mládeži.

DALŠÍ PODNĚTY

Historická perspektiva: Poukažte na to, že ochránci přírody usilovali o vzájemnou výměnu i během studené války, zejména během Pražského jara. Zejména vizi Intersilva lze snadno vyhledat online. Nechte jednu skupinu, ať o ní vytvoří zprávu pro ostatní.

Protichůdné cíle: Rekapitulujte hlavní úkoly národních parků z úvodního textu (zajištění nedotčené přírody, rekreačního a vzdělávacího/výzkumného využití a řízení toků návštěvníků za tímto účelem), případně nechte žáky ještě provést dodatečnou rešerši online. Do jaké míry mají tyto úkoly konfliktní potenciál?

Případně můžete nabídnout následující popis problému: „Přeshraniční návštěvníci – Kvůli ochraně biodiverzity při současné kvalitní rekreaci byl proveden společný monitoring návštěvníků. Ten ukázal na vysoký význam přeshraniční rekreace a má poskytnout poznatky pro koordinovaný management návštěvnosti.“ Kdo jsou aktéři a jak je problém řešen?

 Zdroj: www.nut-online.de > Themen > Hledat: Achtung Staatsgrenze

Plánujete návštěvu těchto národních parků? Kontaktujte je včas!

7 Výukový modul

Propojení přírody, kultury a ekonomiky – jaký přínos může mít evropská cyklotrasa „Iron Curtain Trail“?

Iron Curtain Trail vznikla stejně jako iniciativa Zelený pás Evropy z občanské iniciativy a byla jako taková oceněna Radou Evropy. Žáci se seznámí s perspektivou zakladatelů cyklotrasy a možnostmi, jak ji propojit s cíli Zeleného pásu Evropy. Uvědomí si výzvy spojené s realizací projektu v praxi a vypracují návrhy, jak je řešit.

Úvod

Žáci se o Zeleném pásu hodně dozvěděli. Otevřete diskusi následujícími otázkami: Chtěli by žáci uspořádat výlet do Zeleného pásu? Jak by cestovali a co by viděli? Sesbírejte nápady žáků. Pokud se o tom žáci nezmiňovali, zeptejte se: Kdo rád jezdí na kole? Kdo byl někdy na dovolené na kole? Kdo využil úsek dálkové cyklostezky? Nebo dokonce Euro-Velo 13/Stežku železné opony? Ať se žáci přihlásí nebo využijte Mentimeter.

Pracovní list a podněty pro výuku

Nechte žáky zpracovat úkol 1. Prodiskutujte výsledky. I environmentální organizace se zabývají prací s veřejností. Proč právě ICT přispěla k popularizaci zachování zeleného pásu? Jakou roli v tom sehrála berlínská zeď?

Otázka z úkolu 2 se týká příspěvku Tibora Kuslitse na konferenci ICOMOS v roce 2018 a shrnuje dva problémy, které vidí, a to nedostatečné ocenění (a vědecké zpracování) reliktů a nedostatek finančních prostředků. Na pozadí je skutečnost, že financování národních úseků má pocházet od příslušných vlád. To představuje problém dle politické situace a zájmu.

 Úkol 3 nechte žáky zpracovat ve skupinách, zde by mělo být povoleno „myslet ve velkém“. Co si žáci dokážou představit? O co by měli zájem?

DALŠÍ PODNĚTY

Cestovní ruch a venkov: Cestovní ruch ve venkovských regionech je velkým tématem. Lidé chtějí mít podíl na pracovních příležitostech v Zeleném pásu. Jaké možnosti se jim nabízejí? Jaké jsou alternativy? Zde jde především o to, zamyslet se nad tím, čím se lidé v pohraničních regionech a na venkově živí, a že alternativy často nejsou šetrné k životnímu prostředí. Je nutná výměna informací a zapojení všech zúčastněných stran.

Urbanizace a Zelený pás: Město Bratislava leží v blízkosti Zeleného pásu Evropy. Naturschutzbund Österreich (Rakouský spolek pro ochranu přírody) se zabývá problémem urbanizace. Jaké protichůdné zájmy se zde střetávají? Jaké možnosti řešení vidí Naturschutzbund? „Požírání Bratislava Zelený pás?“ Použít Google Překladač pro web:
 <https://naturschutzbund.at/newsreader-511/items/bratislava-frisst-gruenes-band-2401.html>

Ekoturistika: Žáci se seznámí s tímto tématem. Kdo z nich již má nějaké znalosti v této oblasti nebo praktické příklady? Jaké mají nápady na dovolenou, která by byla zábavná a zároveň šetrná k životnímu prostředí? Výchozím bodem může být definice Spolkového úřadu pro ochranu přírody.

Použít Google Překladač pro web:
 <https://www.bfn.de/oekotourismus>

ZELENÝ PÁS JAKO PŘÍKLAD MÍROVÉHO PROJEKTU EVROPA

Tematický okruh 3 využívá předchozí příklady k systematizaci potenciálu, který přispěl ke kooperativním a mírovým řešením, k analýze vnitřních zdrojů aktérů a k identifikaci vnějších zdrojů. Mladí lidé pak mohou tyto potenciály objevovat pro sebe osobně a ve svém životě a okolí, a to na základě poznatků nebo nápadů/vizí. Na tomto základě mohou kompetentně diskutovat o hlavní otázce tematického okruhu a získat novou perspektivu toho, jaký mohou mít sami vliv.

Závěrečný výukový modul se vrací k příkladům z předchozích výukových modulů, tentokrát však s ohledem na jejich transformační a mírový potenciál.

Doporučení

Na začátku třetího tematického okruhu je vhodné žáky jasně upozornit na změnu perspektivy. Nyní již nejde o orientační znalosti, hraniční otázky a udržitelnou podobu Zeleného pásu, ale o zdroje pro transformativní jednání. Důraz je kladen především na aktéry občanské společnosti a jejich jednání, tedy i na mladé lidi jako potenciální aktéry.

Zelený pás: Změny se nedějí samy od sebe, je třeba je iniciovat!

Výukový modul 8 propojuje výsledky a poznatky z předchozích výukových modulů tím, že na příkladu Zeleného pásu Evropy spojuje kontext konfliktů, společenských zájmů a společných evropských hodnot. Žáci rozpoznají zvláštnosti vzniku a vývoje Zeleného pásu Evropy z hlediska utváření pohraniční oblasti po skončení mezinárodního konfliktu a dokážou je propojit s potenciálem transformativního jednání zúčastněných aktérů v rámci společenských vyjednávacích procesů a s regulačním a podpůrným rámcem Evropské unie.

Úvod

Stručně zrekapitulujte předchozí části vzdělávací jednotky, aby žáci znovu pochopili širší souvislosti. Nyní přejděte ke změně perspektivy ve výukovém modulu 7: Půjde o zdroje pro transformativní jednání. Důraz je kladen především na aktéry občanské společnosti a jejich jednání, přičemž i žáci jsou potenciálními aktéry!

Reflexe: Co podporuje změnu a co potřebuji, co potřebujeme, abychom dosáhli změn, které jsou pro nás relevantní?

Nejprve shromážděte obecné odpovědi, možná se v odpovědích žáků již objeví struktura daného přístupu – tedy rozlišení mezi faktory spojenými s jednotlivými aktéry a vnějšími (systémovými) podmínkami.

Poté se zaměřte na téma vzdělávací jednotky pomocí pracovního listu 4 „Zelený pás napříč Evropou“ a doplňte faktory specifické pro aktéry a externí faktory, které nakonec vedly ke změnám. Shromážděte pojmy a argumenty žáků a přiřadte je k následujícím aspektům:

1. Faktory související s aktéry (vnitřní zdroje)

- Motivace/odvaha
- Sounáležitost a empatie
- Kreativita
- Znalosti a zkušenosti

2. Externí faktory (rámcové podmínky, externí zdroje)

- Sociální zdroje
- Materiální zdroje
- Infrastrukturní zdroje

Zařazení vychází z přístupu „Environmental Learning Environments“ pro rozvoj transformačního potenciálu.

Literatura: Pisters, Siri & Vihinen, Hilka & Figueiredo, Elisabete. (2019). Place based transformative learning a framework to explore consciousness in sustainability initiatives. *Emotion, Space and Society*. 32, 1 (2019). DOI: 10.1016/j.emospa.2019.04.007. Kostenfreier Zugang beispielsweise über ResearchGate.

Pracovní list a podněty pro výuku

Vytvořte na tabuli nebo digitálně na whiteboardu pomocí Miró nebo Padlet velkoformátový graf, na jehož základě budou žáci ve skupinách zkoumat příklady z tematického okruhu 2.

Vytvořte skupiny po 3–4 žácích. Skupiny budou analyzovat příklady z výukových modulů 4–6 podle uvedených faktorů. Výsledky jednotlivých příkladů zaznamenají.

Nakonec lze diskutovat o podobnostech a rozdílech s ohledem na:

- individuální potenciál osobní angažovanosti (vzorový příklad osobnosti)
- význam rámcových podmínek (například sociální zázemí, komunita a organizace zájmů)
- role Evropské unie při utváření nadnárodních a mezinárodních aktivit

Výměna názorů a diskuse: Pochopili všichni mladí lidé tento přístup? Co přináší výsledek pro hodnocení podmínek úspěchu? Do jaké míry jsou specifické pro danou situaci, do jaké míry jsou obecně platné?

Další podněty najdete na následující straně.

DALŠÍ PODNĚTY

Reflexe a akce

Dejte žákům prostor pro reflexi jejich vlastních zájmů, poznatků a nápadů.

- Jaká by byla jejich velká vize – ve škole, na sportovišti, v místní ochraně přírody?
- Co kdyby se například vytvořil prostor pro střídající se výstavy o mimoškolních vzdělávacích zážitcích?
- Jaký potenciál mají žáci k jejich realizaci?
- Kde najdou spojení, komunitu a relevantní organizované zájmy?

Pro tuto diskusi opustte učebnu. Je vhodné nejprve společně projít první otázky a poté vytvořit skupiny, které se budou podrobněji zabývat různými nápady. Vhodná je také mezipředmětová výuka, například s výtvarnou výchovou nebo etikou, nebo spolupráce se stávajícími zájmovými kroužky. Zapojte do diskuse také své kolegyně a kolegy!

Rozšíření: Provedte rešerši na E-Twinningu. Existují školy, které mají zájem o společné vytváření vize a realizaci školního projektu?

 <https://school-education.ec.europa.eu/en/etwinning>

Reflexe a diskuse

Rozšířte diskusi podle znalostí a zájmů žáků (transfer):

- Jak končí konflikty, jaké vývojové trendy v rámci Zeleného pásu Evropy jsou představitelné (scénáře)?
- Jaké možnosti využití Zeleného pásu Evropy vidíte? (alternativy, rozšíření)
- Jak může Evropská unie lépe zapojit tvůrčí potenciál svých občanů a efektivně ho využít? (politické poradenství)

Možné jsou simulační hry, texty, vize, akce.

ŽELEZNÁ OPONA: IDEOLOGICKÉ ROZDĚLENÍ

Pracovní
list

1a

S koncem druhé světové války v květnu 1945 se brzy dostaly do popředí protiklady systémového konfliktu mezi vítěznými mocnostmi - Sovětským svazem na jedné straně a USA, Velkou Británií a Francií na straně druhé. Západní mocnosti s nedůvěrou pozorovaly počínající rozšiřování sovětské sféry vlivu v jimi obsazených zemích střední a východní Evropy. „Před jejich [sovětskou] frontou se spustila železná opona. Nevíme, co se děje za ní,“ telegrafoval britský premiér Winston Churchill svému americkému protějšku Harrymu S. Trumanovi několik dní po skončení války. O rok později se v projevu obrátil na americkou veřejnost a zdůraznil, že „nad evropským kontinentem se spustila železná opona“, čímž pojmenoval ono rozpoznatelné rozdělení Evropy. Krátce nato došlo ve střední a východní Evropě ke komunistickému převzetí moci, zatímco státy Západu byly liberálně demokratickými, parlamentními demokraciemi - resp. byly v tomto vývoji podporovány a chráněny USA.

 Úkol 1: Popište „železnou oponu“ názvy sousedících států. Použijte k tomu historickou mapu, např:

 www.diercke.de > Europa 1949 > Europa nach dem Zweiten Weltkrieg

 Úkol 2: Odkud pochází pojem „železná opona“? Společně se nad tím zamyslete a proveďte rešerši.

 Úkol 3: Jaký obraz Evropy tento pojem vyvolává? Co volba tohoto pojmu vypovídá o Churchillových očekáváníích vůči USA?

 Úkol 4: V roce 1946 Churchill ještě nedokázal odhadnout, kudy železná opona skutečně povede. V čem se mýlil? Porovnejte jeho projev s vyobrazením v atlase.

Využijte zdroj: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/projev-w-churchilla-na-univerzite-ve-fultonu-5-3-1946>

ŽELEZNÁ OPONA: VOJENSKY ZABEZPEČENÁ HRANICE

Pracovní
list

1b

Železná opona nebyla používána jen jako politická metafora rozdělení Evropy, ale označovala také vojensky zabezpečenou hranici mezi Západem a „východním blokem“.

Tuto hranici vybudovaly a udržovaly státy sovětské sféry vlivu - později známé jako Varšavská smlouva. Hranice nebyla uspořádána podle nějaké ustálené, jednotné struktury, ale vyvíjela se v závislosti na geografických podmínkách pohraničního regionu a aktuálních politických rozhodnutích. Když Německá demokratická republika v roce 1961 postavila Berlínskou zeď, reagovala tím na největší uprchlickou vlnu ve své historii. V oficiální mluvě se jednalo o „antifašistickou ochrannou zeď“, která měla chránit občany před (negativními) vlivy Západu. Zároveň tím vláda uzavřela poslední koridory pro uprchlíky z rozděleného Berlína.

 Úkol 1: Kromě „železné opony“ jsou v textu použity i další politické výrazy z období studené války. Jaké to jsou a jak jsou zde zdůrazněny?

 Úkol 2: Porovnejte to, jak byly různé hranice „železné opony“ uspořádány. Jak se například liší úseky německo-německé hranice od československo-německé hranice?

Proveďte rešerši ve skupinách a výsledky porovnejte:

 <https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de> > česky > Materiály pro výuku > Železná opona > Faktické informace > Pohraniční zátarasy

 <https://www.bund.net> > Themen > Grünes Band > Grünes Band erleben > 360 Grad Erlebnistouren > Tour 3: durch das Werrabergland > kliknout a pak english

 <https://www.moderni-dejiny.cz> > Železná opona na česko - bavorské hranici v letech 1948 - 1989

 Úkol 3: Proti komu byla pohraniční opevnění namířena?

Fakta a čísla: Přesný počet útěků a pokusů o útěk není znám. Při pokusech o útěk bylo zabito nejméně 425 osob na vnitroněmecké hranici a 254 osob na československé hranici se Spolkovou republikou Německo, Německou demokratickou republikou a Rakouskem.

Zdroj: Železná opona v Československu: Usmrcení na československých státních hranicích v letech 1948–1989.

Povstání nebo pokusy o reformy, jako například v NDR v roce 1953, v Maďarsku v roce 1956 nebo v Československu v roce 1968, jsou důkazem snahy lidí o větší demokracii a liberálnější ekonomický systém, ale byly potlačeny vojenskou silou. Teprve v 80. letech 20. století, tváří v tvář stále napjatější ekonomické situaci, se začala rýsovat změna: V Polsku založili dělníci demokraticky organizovaný odborový svaz „Solidarność“. Zejména reformní program nového generálního tajemníka KSSS Michaila Gorbačova vedl k oprávněným nadějím na politické reformy - strach ze státní represe však zůstal velký. Kde byly politické hranice úřadujících vlád a jaký byl prostor pro svobodu? To se testovalo při reformách, požadovalo na demonstracích a zkoušelo na hranicích: Již 2. května 1989 začalo Maďarsko po dohodě se sovětským vedením demontovat zchátralý hraniční systém - a de facto jej otevřít. „Panevropský piknik“ přitáhl k tomuto úseku hranice pozornost mnoha občanů NDR toužících po útěku. V létě 1989 utíkali občané NDR také na západoněmecké velvyslanectví v Praze. Po návštěvě Moskvy mohl ministr zahraničí Dietrich Genscher z balkonu velvyslanectví oznámit, že uprchlíkům bude umožněn odjezd do Západního Německa. Následovaly další útoky přes velvyslanectví.

Udělejte řešerši událostí „Panevropského pikniku“ a útěků přes pražské velvyslanectví. Stručně je zde shrňte.

Pokud jde o situaci na hranicích v Maďarské republice, východoněmecké ústřední vyhodnocovací středisko Ministerstva státní bezpečnosti (MfS) 7. listopadu 1989 informovalo:

„Podle západních médií překročilo od 6. listopadu do 7. listopadu 1989 6:00 hodin ráno státní hranici Maďarské republiky do Rakouska přibližně 120 občanů NDR. Tím se celkový počet osob, které nelegálně opustily NDR přes Maďarsko/Rakousko, zvýšil na téměř 51 010.“

Zdroj: ↪ Centrální vyhodnocovací skupina MfS, 7. listopadu 1989 (BStU, MfS, ZKG, 21574, Bl.30)

➡ **Úkol 1:** Popište situaci vlády NDR na základě výše uvedeného citátu.

➡ **Úkol 2:** Vyjmenujte tři důležité důvody, proč nemohla útěkům zabránit.

➡ **Úkol 3:** Zhodnoťte postoj - na základě vám známých stanovisek - vlád Maďarska, Československa, Sovětského svazu a Spolkové republiky Německo.

Fakta a čísla: Vlna uprchlíků, kteří překročili maďarské hranice, čítala více než 51 tisíc lidí. Byla tak největší v dějinách NDR.

Po „pokojných revolucích“ ve státech u železné opony se i sovětské republiky dožadovaly své nezávislosti, což nakonec vedlo k rozpadu Sovětského svazu a ukončení studené války v roce 1991. V následujících dvou desetiletích Evropská unie reagovala na hlavní výzvy tohoto přelomového období - sjednocení dvou německých států ve středu Evropy a politickou a hospodářskou transformaci států ve střední a východní Evropě - prohloubením a rozšířením svých hranic. Bývalá železná opona nyní ležela geograficky i politicky ve středu Evropy.

Moment prosím: Co znamená „prohlubování a rozšiřování“ Evropské unie?

Ekologové si byli dobře vědomi ekologické hodnoty hraničního pásu a zábran již před otevřením hranic. Ještě před demontáží hraničních opevnění mezi východním a západním Německem formulovali ekologové z Východu i Západu svou vizi „Zeleného pásu“ a nezbytná rozhodnutí, která měla zabránit jeho zničení. Stáli na počátku vývoje, který vedl v roce 2003 k založení mezinárodní Iniciativy Evropský zelený pás a o 13 let později k založení Asociace Evropský zelený pás, která dnes sdružuje 35 organizací občanské společnosti a státních institucí ze 17 zemí. Následující zdroje poskytují pohled na „radikální přehodnocení pásu smrti a jeho nové definování jako zóny spolupráce mezi Východem a Západem“.

Zdroj: Iron Curtain and Green Belt: Networks and Opportunities for Cooperation in a European Border Landscape. Conference on the Occasion of the European Cultural Heritage Summit within the European Year of Cultural Heritage 2018, 17.-19. June 2018, edited by John Ziesemer/Corinna Breith, Münster 2020; Haspel, Editorial - From Confrontation to Cooperation, in: Iron Curtain and Green Belt, p. 13-15, here p. 13.

Pro výzkum:
 https://www.europeangreenbelt.org/fileadmin/docs/Czech_leaflet_EGB.pdf
 <https://www.europeangreenbelt.org/initiative/association>

Využij k vypracování následujících úkolů přiložené zdroje a odkazy.

 Úkol 1: Popište obsah a formu zdrojů.

 Úkol 2: Jaké naděje a očekávání spojují autoři, respektive mluvčí se [italic] Zeleným pásem Evropy?

 Úkol 3: Na základě zdrojů zhodnoťte šance na ustavení Zeleného pásu Evropy. Svou odpověď zdůvodněte.

ZELENÝ PÁS NAPŘÍČ EVROPOU

ZDROJE A ODKAZY K PRACOVNÍMU LISTU ③:

1.) 9. prosince 1989 se z iniciativy Spolku na ochranu přírody (Bund für Naturschutz e.V.) sešli ekologové z Východu a Západu, aby diskutovali o budoucnosti „Zeleného pásu“:

„Hraniční pás mezi Spolkovou republikou Německo a Německou demokratickou republikou musí být rychle zajištěn jako zelený pás a ekologická páteř střední Evropy, tj. tato území v NDR a SRN musí být bezodkladně chráněna.“

Zdroj: Usnesení ze dne 9. prosince 89, Spolek na ochranu přírody

🔗 www.bund.net > Suche: Das Grüne Band – Dauereinsatz für eine Vision > Download, S. 17.

2.) Michail Gorbačov, patron Zeleného pásu od roku 2002, řekl na prvním zasedání Iniciativy Evropský zelený pás v roce 2003:

„[...] this project makes a lot of environmental sense, because it is an example of an initiative that can provide a boost to a very important movement, leading to the emergence of a whole network of green belts all over the globe. [...] it allows us to cross over borders; it brings people and cultures together, thus extending the dialogue on environmental issues and on European construction to the nations of Europe. The project is important from this point of view – it has a political dimension.“

Zdroj: Michail Gorbačov, International Green Cross, 2003, Bonn

🔗 www.bfn.de > Publikationen 2004 > Suche: Perspectives of the Green Belt, Download, S. 11-13.

3.) V roce 2013 Komise Evropské unie vyzdvihla Iniciativu Evropský zelený pás jako příkladný projekt zelené infrastruktury na úrovni EU:

„Dosud se rozsáhlé infrastrukturní iniciativy zaměřovaly na dopravu, energetiku a informační a komunikační technologie. [...] Ekvivalentní nástroj pro zelenou infrastrukturu v Evropě [...] by významně přispěl k zajištění odolnosti a vitality některých evropských ekosystémů se symbolickým charakterem - s odpovídajícími sociálními a ekonomickými přínosy. [...] Iniciativa Evropský zelený pás [...] je ekologická soustava táhnoucí se od Barentsova moře k Černému moři. Cílem je dosáhnout většího souladu mezi lidskými zásahy a přírodou a vytvořit více příležitostí pro socioekonomický rozvoj místních komunit. [...] Cílem iniciativy je proměnit jeden z nejneprůstupnějších hraničních pásů v dějinách lidstva (železnou oponu) v „zelený pás“, a tím i v symbol jednoty a díky zachování a ochraně jedné z nejpůsobivějších a nejkřehčích evropských krajín zajistit přeshraniční spolupráci.“

Zdroj: Sdělení Komise Evropskému parlamentu [mezi jinými] o zelené infrastruktuře (ZI) - zvyšování přírodního kapitálu Evropy, 2013.

🔗 www.eur-lex.europa.eu > CS > Vyhledávání: SDĚLENÍ KOMISE, Zelená infrastruktura – zlepšování přírodního kapitálu Evropy > str. 11, Projekty zelené infrastruktury na úrovni EU s textovým rámečkem 7.

MEZI ZÁNÍKEM A OCHRANOU – KOMU PATŘÍ VNITRONĚMECKÁ HRANICE?

Pracovní
list

4

Ochránci přírody ve Spolkové republice Německo zkoumali biodiverzitu podél německo-německé hranice již v 70. letech 20. století a uvědomili si, že tato „země nikoho“, vojensky zabezpečené hranice, a tedy periferie obou států bez civilní infrastruktury a hospodářských zájmů, se vyvinula v pás přírodního života. Na počátku 80. let upozornil Kai Frobelt ze Spolku na ochranu přírody (Bund für Naturschutz e.V.) na ekologickou hodnotu tohoto „zeleného pásu“ s ohledem na vzácné druhy ptáků, které v pohraničním pásu hnízdily. Hranice jako takzvaný pás smrti pro lidi se stala zároveň útočištěm zvířat. Po 9. listopadu 1989 si většina obyvatelstva přála rychlou demontáž všech hraničních zařízení, což v sobě skrývalo riziko zničení tohoto mimoděk vytvořeného „chráněného území“. Již v rezoluci z 9. prosince 1989, kterou společně přijali ochránci přírody z Východu a Západu, autoři upozorňovali, že „při detailní koncepci [zřizování nebo propojování velkoplošných přeshraničních chráněných území] [...] je třeba brát v úvahu potřeby místního obyvatelstva. [...]“, a dodali: „Tento požadavek není ex post ospravedlněním hranice.“

Zdroj: ↪ *Resolution vom 9. Dezember 89, Bund für Naturschutz e. V.*; ↪ *Hubert Weiger, Mahnmahl und Hoffnungszeichen. Das Grüne Band als Erinnerungslandschaft, in: Politik & Kultur. Zeitung des Deutschen Kulturrates, Ausg. 6/2020, S. 20.*

📌 ➤ **Úkol 1:** Jaké konflikty předvídali autoři rezoluce z 9. prosince 1989?

📌 ➤ **Úkol 2:** Na jaký konflikt poukazuje Hubert Weiger ze Spolku na ochranu přírody ve svém článku „Památník a symbol naděje. Zelený pás jako vzpomínková krajina (2022)? Uvedte tento konflikt spolu s jeho výzvou,

navrženým řešením a dosaženým výsledkem.

↪ www.kulturrat.de > Publikace > Noviny Politika > Kultura > Číslo 6/2020, str. 20, sloupec 3-4.

📌 ➤ **Úkol 3:** Kde nacházejí ochránci přírody spojence? Prozkoumejte projekty spolupráce a představte ten, který vás nejvíce zaujal! Argumentujte a shrňte, jakým způsobem dosahují společného cíle.

ODKRÝVÁNÍ HISTORIE – JAK SE DAŘÍ SPOLEČNĚ VZPOMÍNAT NA NĚMECKO-RAKOUSKO-ČESKÉ HRANICI?

Pracovní
list

5

Ekologicky a geograficky tvořila oblast Šumavy jednotný celek. Po staletí žilo na obou stranách hranice na českém, bavorském a rakouském území převážně německy mluvící obyvatelstvo se společnými tradicemi a živou výměnou. Když byla v roce 1918 založena Československá republika, velká část tohoto německy mluvícího obyvatelstva se nedokázala s novým státem identifikovat. Stále více se přikláněli k separatistickým tendencím a vítali ve 30. letech 20. století agresivní zahraniční a expanzivní politiku nacistické Německé říše. V domácí politice přispěli takzvaní sudetští Němci k oslabení mladého státu, který byl nakonec v roce 1939, ještě před vypuknutím druhé světové války, zcela obsazen nacistickým Německem. Když se po pěti a půl letech války a brutální okupace blížil konec války, plánovala československá exilová vláda v Londýně obnovu svého státu a nucené vysídlení německé části obyvatelstva. Tento plán byl schválen vítěznými mocnostmi na Postupimské konferenci v červenci a srpnu 1945. Vyhnání přibližně tří milionů lidí do Bavorska a Horního Rakouska snížilo počet obyvatel Československa o čtvrtinu. Následné znovuosídlení opuštěných měst a vesnic v pohraničních oblastech představovalo pro českou společnost obrovskou výzvu. Vyhnaní zase trpěli ztrátou domova a obtížným novým začátkem jako uprchlíci v Německu a Rakousku.

Železná opona po celá desetiletí bránila výměně zkušeností s prožitým utrpením a jakémukoli sblížení. Jak by se nyní, po otevření hranic, měli lidé sblížit?

Zdroje: ☞ Jonas Lüth, Historisches Trauma: Tschechien und seine Deutschen – was ist geblieben?, Příspěvek z 20.12.2020, Archiv Deutschlandradio Kultur (26.06.2025); ☞ Peter L. Münch-Heubner, Bayern, Tschechien und Sudetendeutsche: Vom Gegeneinander zum Miteinander, in: Aktuelle Analysen der Hanns Seidel Stiftung 63 (2015).

☞ Úkol 1: Na základě textu informuj spolužáka nebo spolužačku o zvláštních výzvách při vyrovnávání se s minulostí. Které faktory ztěžují výměnu, které by ji mohly usnadnit?

☞ Úkol 2: Jak se dnes společně vzpomíná? Vyhledejte místa a aktivity na mapě, pojmenujte aktéry a akce. Na základě svého výzkumu vysvětlete, do jaké míry přispívá daná akce k vzpomínání a porozumění.

☞ Úkol 3: Národní park Šumava oplývá přírodou i historií. Vymyslete zajímavou aktivitu, která by v národním parku spojila mladé lidi z Německa, Rakouska a České republiky, aby diskutovali o životním prostředí a historii. Vytvořte pozvánku, která by mohla zaujmout vaši třídu!

Lesnictví po staletí ovlivňovalo život a kulturu lidí na Šumavě, ale také krajinu a samotný les. V době železné opony se příroda v pohraniční oblasti vyvíjela z velké části bez lidského vlivu: bez přeshraniční výměny, osídlení a obhospodařování mohly přírodní procesy probíhat nerušeně a na velkém území – což je ideál ochrany přírody, jak je například realizován v národních parcích. V Bavorském lese byl takový park založen již v roce 1970. Po pádu železné opony vznikl národní park Šumava.

Obě strany doufaly v úzkou spolupráci, ale nebylo to tak jednoduché: zatímco v Národním parku Bavorský les byla nedotčená příroda dána zákonem, v České republice zákon stanovil ochranné zóny, které jednoznačně nevyjasňovaly, jak s přírodou zacházet, například v případě poškození lesa bouří nebo napadením škůdci. Měly být stromy vykáceny a odvezeny? Požadavky se také několikrát změnily, takže shoda na cílech nebyla trvalá.

Podmínky pro intenzivní spolupráci byly naplněny až v roce 2017 po schválení nového zákona o ochraně přírody. Ředitel Národního parku Šumava Pavel Hubený vysvětlil dopad této politické změny, která otevřela cestu k úzké spolupráci následovně: „Nyní můžeme [...] na převážné části území umožnit přirozené procesy. A změna zónování může být provedena až po 15 letech, aby byla zajištěna kontinuita a omezen vliv politiky.“

Zdroje: ☞ Pavel Hubený, citován v rozhovoru "Grenzenlose Wildnis. Eine Vision wird Realität", iDivočina bez hranic. Víze se stává realitou), v: Časopis Nationalpark (1/2021), nestr.

Další zdroje: ☞ „Národní parky Šumava a Bavorský les – čtvrt století spolupráce“ (ICOMOS 2018) od Pavla Bečky a Martina Starého, v: Železná opona a zelený pás, s. 78–80;

Další zdroje: ☞ Pavla Šimková, Grenzenlos wild? Naturschutz und Grenze im Bayerischen Wald und Šumava, in: Copernico. Geschichte und kulturelles Erbe im östlichen Europa (erschienen 02.08.2025).

Společná brožura národních parků „Grenzenlos Wild“ (Divočina bez hranic) k nahlédnutí v digitální podobě: ☞ www.nationalparkbayerischer-wald.bayern.de > Služby > Ke stažení

Viz také: ☞ <https://openarchive.icomos.com> > Hledání: Zelený pás a železná opona, str.78-80.

☞ Úkol 1: Brožura „Grenzenlos wild“ vyšla v roce 2018. Vysvětlete význam názvu z geografického, historického a politického hlediska.

☞ Úkol 2: Uvedte tři nejdůležitější faktory pro spolupráci národních parků z pohledu ředitele parku.

☞ Úkol 3. Na příkladu projektu „Life for MIREs“ zhodnoťte, jak je uvedená víze realizována v praxi. Analyzujte aktivity projektu v oblasti ochrany přírody, ale i jeho procesy společného rozhodování a vzdělávací práci. S hodnocením vám mohou pomoci i informace o zúčastněných organizacích, financování a dopadu projektu.

PROPOJENÍ PŘÍRODY, KULTURY A EKONOMIKY – JAKÝ PŘÍNOS MÁ STEZKA ŽELEZNÉ OPONY?

Pracovní
list

7

Příhraniční oblasti podél bývalé železné opony se nachází ve venkovských regionech s málo rozvinutou občanskou infrastrukturou a ekonomikou, ale s krásnou přírodou. Obyvatelé pohraničí využívají turistický ruch na mnoha úsecích Zeleného pásu Evropy. Ochránci přírody by naopak rádi viděli co nejmenší zásahy do ekosystémů a každá silnice a každá cesta ohrožuje nějaké biotop. Turisté zároveň podporují povědomí o hodnotě – a ochraně – přírody v kombinaci s jejím významem jako vzpomínkového místa a kulturně historické památky. Ekoturistika se snaží tyto zájmy spojit a našla zvláštní vyjádření v dálkové cyklostezce EuroVelo 13, Stezce železné opony.

Dálková cyklostezka se má táhnout po celé délce bývalé hranice v délce 12 000 km podél železné opony km a poskytnout cyklistům a turistům vhled do jedinečné historické a ekologické hodnoty Zeleného pásu. K dosažení tohoto cíle musí být úseky trasy označeny a historické a ekologické prvky musí být vysvětleny a zpřístupněny návštěvníkům.

Zdroj: ☞ Michael Cramer, *Der Europa-Radweg Eiserner Vorhang*, in: *Eiserner Vorhang und Grünes Band*, 2018, str. 76-78; ☞ Tomáš Růžička, *Evropský zelený pás*, (4.06.2015). *Ochrana přírody* (2/2015).

☞ Úkol 1: Pojmenujte výzvy a příležitosti udržitelného cestovního ruchu na příkladu Stezky železné opony.

☞ Úkol 2: Tibor Kuslits z Maďarského národního komitétu Mezinárodní rady památek a sídel (ICOMOS) již v roce 2018 poukázal na výzvy spojené s realizací projektu Iron Curtain Trail:

„(..) some of the memorials [along the Iron Curtain, e.g. in Hungary] are without any contextualisation of the historical facts, which reduces their overall effectiveness. Even worse, many of them lack credibility. Because of this, the visitor does not get any idea of the real cruelty and inhumanity of the Iron Curtain. (...) Due to a lack of maintenance funds the „Iron Curtain Trail Visitors Center” was closed and the „Iron Curtain” exhibition dismantled. It was opened inaugurated in 2015, but no longer receives visitors. Along the Iron Curtain Trail there are many natural and archaeological sites, architectural landmarks, cemeteries, remains of dramatic historic and military incidents, etc. The trail is much more a route of remembrance than only a path that follows the former Iron Curtain.“

Zdroj: ☞ Tibor Kuslits z ICOMOS Maďarsko již v roce 2018 poukázal na výzvy spojené s realizací projektu Iron Curtain Trail:

Jakým výzvám čelí podporovatelé Stezky železné opony?

☞ Úkol 3: Jak by se dala Stezka železné opony využít k mezinárodnímu sblížení ochrany přírody, kultury paměti a povědomí o rozmanitosti a jednotě? Rozvíjejte své nápady a vize!

ZELENÝ PÁS: ZMĚNY SE JEN TAK NESTANOU, MUSÍ SE UDĚLAT!

Pracovní
list

8

Předchozí příklady ukázaly, že změnu Zeleného pásu Evropy e vojensky zabezpečené hranice podpořili hlavně angažovaní jednotlivci a organizace občanské společnosti, jako jsou sdružení na ochranu přírody. Jde zde hlavně o aktéry a jejich jednání: Co podporuje změnu a co potřebuji - potřebujeme - abychom dosáhli změn, které jsou pro nás relevantní?

 Úkol 1: Najděte v jednotlivých výukových modulech aktérské faktory a externí faktory, tj. rámcové podmínky. Porovnejte mezi sebou případové studie: Jaké podobnosti a rozdíly jsou patrné?

Rozbor případové studie na pracovním listu ____ : _____

Vnitřní zdroje (aktérské faktory): Motivace a odvaha, Sounáležitost a soucit, Kreativita, znalosti a zkušenosti	
Externí zdroje (rámcové podmínky): Sociální zdroje, Materiální zdroje, Infrastrukturní zdroje	

 Úkol 2: Zamyslete se nad svou dosavadní prací o Zeleném pásu a diskutujte: Do jaké míry lze transformaci železné opony na Zelený pás Evropy považovat za úspěch z hlediska angažované občanské společnosti a nadnárodně propojených aktérů? Do jaké míry se dá mluvit o tom, že Evropská unie tento proces podpořila?

Impresum

Výukové moduly byly vyvinuty v rámci projektu spolupráce Erasmus+ „Iron Curtain Crossings – Transformations on the Trail“ s financováním Evropské unie a ve spolupráci s projektovými partnery a účastníky workshopů.

Navrženo a realizováno Bund für Bildung e. V. Přeložil Národní Úprava a grafické zpracování: Kira Freese. Revize: KOLLOSS Werbe- und Verlagsgesellschaft mbH.

Odpovědnost ve smyslu tiskového práva: Dr. Ulrike Wunderle, Bund für Bildung e. V., srpen 2025.

Erasmus+

Enriching lives, opening minds.

Prohlášení o vyloučení zodpovědnosti

Financováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou však výhradně názory autora, popř. autorů a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie ani Národní agentury. Evropská unie ani národní agentura za ně nenesou odpovědnost.

Spolufinancováno
Evropskou unií